

تدوین برنامه راهبردی توسعه شهر قزوین با تأکید بر نقش عوامل فرهنگی*

احمد پورا احمد^۱ * (نویسنده مسئول)، اسماعیل علی اکبری^۲، سید مهدی موسی کاظمی^۳، رضا رحمانی^۴

^۱ استاد دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۲ استاد گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

^۳ دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

^۴ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور

(تاریخ دریافت: ۹۷/۰۶/۱۱ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۹/۰۱)

چکیده

فرهنگ و کارکردهای فرهنگی از جمله عوامل تأثیرگذار بر توسعه و تحول فضای شهرهاست تا آنجا که بدون شناخت آن، مطالعه چگونگی و چرایی توسعه شهرها بی معنا خواهد بود. شهر قزوین به عنوان الگوی شهر اسلامی با شهرسازی مکتب اصفهان مطرح است؛ لذا پژوهش حاضر با این رویکرد در صدد شناسایی و تحلیل نقاط قوت و ضعف، و فرصت‌ها و تهدیدهای فرهنگی تأثیرگذار بر توسعه شهر قزوین است. این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی است و برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز، از بررسی‌های اسنادی-کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی بهره گرفته و در نهایت تجزیه و تحلیل یافته‌ها با رویکرد تحلیل عوامل استراتژیک SWOT انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را تمامی کارکنان و کارشناسان شهرداری و شورای شهر قزوین تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی، تعداد ۳۰ کارشناس انتخاب گردیده است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که عوامل فرهنگی شهر قزوین با داشتن ۱۲ عامل به عنوان نقاط ضعف و همچنین ۱۰ عامل قوت و در عین حال ۱۲ عامل به عنوان تهدید و ۹ عامل فرصت، در وضعیت مطلوبی قرار نگرفته و با توجه به اینکه امتیاز نهایی ارزیابی عوامل فرهنگی داخلی توسعه شهر قزوین ۲/۲۲۹ به دست آمده و جمع امتیاز نهایی ارزیابی عوامل فرهنگی خارجی توسعه شهر قزوین ۳/۲۹۰ است، باید راهبردهای تدافعی از جمله ارتقای سرمایه اجتماعی شهروندان مانند آگاهی، اعتماد و مشارکت آنان در توسعه طرح‌های فرهنگی را در اولویت برنامه ریزی‌ها قرار داد. همچنین توسعه شهر قزوین به شدت تحت تأثیر کارکردهای فرهنگی است و این امر باید مورد توجه مسئولان شهری قرار گیرد که لازمه آن مشارکت همه-جانبه شهروندان در مراحل مختلف تهیه، اجرا و نظارت طرح‌های توسعه شهری است در غیر این صورت ضمن آشفتنگی فضای فرهنگی شهر قزوین، نارضایتی شهروندان از عملکرد مدیریت شهری را در پی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: فرهنگ، کارکردهای فرهنگی، توسعه شهری، قزوین.

سایر ابعاد شهر را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. شهر قزوین با داشتن پیشینه فرهنگی غنی یکی از مهم‌ترین شهرهای ایران است که توسعه شهری آن تحت تأثیر عوامل فرهنگی بوده است که در صورت هدایت منطقی و عاقلانه این ویژگی، توسعه هوشمندانه‌ای برای شهر اتفاق خواهد افتاد؛ اما در صورت بی‌توجهی به آن، نابسامانی‌های شهری را که نمود بارز آن حاشیه‌نشینی است، به همراه خواهد داشت؛ لذا مسئله اساسی پژوهش حاضر تحلیل راهبردی عوامل فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین است و در این راستا سوال اصلی پژوهش این است که نقش عوامل فرهنگی بر راهبردهای توسعه شهر قزوین چیست؟

مبانی نظری پژوهش

رایموند ویلیامز، در شناخت مفاهیم فرهنگ، بر وابستگی میان فرهنگ و جامعه تأکید می‌کند و می‌گوید: فرهنگ به روابط اجتماعی یک گروه، ساختار و شکل می‌دهد (Jackson, 2007: 1). فرهنگ را می‌توان رفتار ویژه نوع بشر نامید که با ابزار مادی جزء لاینفک رفتار شناخته می‌شود. فرهنگ به طور مشخص از زبان، افکار، اعتقادات، سنن، قراردادهای، سازمان‌ها، ابزارها، روش‌های کاری، آثار هنری، مذهبی، مراسم اجتماعی و ... تشکیل می‌شود و بقا و کارکرد آن بستگی به قابلیت‌هایی دارد که انحصاراً در اختیار انسان است. این قابلیت با تعبیری مانند استعداد و تفکر منطقی یا ذهنی شناخته می‌شود. رایموند ویلیامز، نظریه پرداز فرهنگی اهل ولز، تعاریف فرهنگ را به سه دسته تقسیم‌بندی کرده است:

دسته اول، تعاریف ایده آل و مطلوب از فرهنگ است که در آنها فرهنگ به معنای حالت یا فرایند کمال انسانی با هدف محقق ساختن ارزش‌های مطلق و جهان‌شمول است. دسته دوم، تعاریف اسنادی از فرهنگ است که در آن فرهنگ به عنوان مجموعه آثار فکری و خلاقانه در نظر گرفته می‌شود و دسته سوم، تعاریف اجتماعی از فرهنگ (با همان تعاریف مردم‌شناختی فرهنگ) است که در آن فرهنگ به عنوان توصیف شیوه خاصی از زندگی در نظر گرفته می‌شود که نه تنها بیان‌کننده ارزش‌ها و معانی معینی در هنر و علوم انسانی است، بلکه نهادهای اجتماعی و رفتارهای متعارف را نیز در بر می‌گیرد (صالحی، ۱۳۸۶: ۱۶). فرهنگ به شیوه زندگی انسان مربوط می‌شود و این احساس را به وجود می‌آورد که یک گروه از گروه‌های دیگر متمایز است (Norton, 2000: 1). در مطالعات مرتبط با فرهنگ شهری، فرهنگ پیوند دهنده ساختار و کارکرد اجتماعی است و به عنوان ارزش‌ها، باورها، هنجارها، رفتارها و اشیای مادی که شیوه‌های زندگی مردم را تشکیل می‌دهد، تعریف می‌شود. «فرهنگ شامل آنچه ما انسان‌ها فکر می‌کنیم و آنچه ما داریم، می‌شود. فرهنگ پلی است مربوط به گذشته ما و نیز راهنمایی است برای آینده ما» (Macionis & Parrillo, 2001: 62). شهر نوعی سازمان یافتگی

هر ناحیه نشانی است که پیکر ساختار مردمش را نشان می‌دهد. در این راستا جان فرزر هارت، جغرافیدان آمریکایی نیز، جغرافیدانان را به بررسی تأثیر فرهنگ‌های ناحیه‌ای در ساختار جغرافیایی ناحیه فرا می‌خواند (شکوئی، ۱۳۸۵: ۳۳۷). شهرها نیز مانند انسان‌ها که تفاوت‌های فردی دارند، با یکدیگر متفاوت‌اند و نباید با یک طرح برای همه شهرها برنامه‌ریزی صورت پذیرد. در تاریخ ایران ماهیت بسیاری از حکومت‌ها بر اساس محور فرهنگی بوده است. یکی از اساسی‌ترین جلوه‌های استقرار این طرز تفکر، وجود روحانیون و رهبران دینی و مذهبی به عنوان یکی از ارکان مهم حکومتی و حتی در بزنگاه‌هایی از تاریخ به عنوان بنیان‌گذاران سلسله‌های حکومتی بوده که در رأس حاکمیت قرار گرفته‌اند. در عصر حاضر نیز انقلاب اسلامی ایران، یک انقلاب فرهنگی برخاسته از مردم بوده است. این مهم هم اکنون نیز تحقق یافته و در اسناد حکومتی و بالادستی؛ چون: قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و برنامه‌های کلان توسعه‌ای نمود ویژه‌ای دارد. این تسلط فرهنگ بر دیگر حوزه‌های حکومتی منجر به ایجاد مراکز، سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی در کشور شده است. عوامل و فضاهای شهری به طور سنتی عرصه نمایش فرهنگ شهری و ایفاکننده کارکردهای فرهنگی بوده است. کارکردهای فرهنگی از یک طرف تأثیری مهم و دیرپا بر فرم و کارکرد شهرها از جنبه‌های زیباشناختی، اجتماعی، اقتصادی و سمبولیک دارند و از طرف دیگر از فرم و دیگر کارکردهای شهری تأثیر می‌پذیرند (عباس‌زاده، ۱۳۸۹: ۳) بنابراین بین کارکردهای فرهنگی و توسعه، ارتباطی قوی برقرار است. طبیعتاً همان‌طور که کیفیت مسکن بر رفتارهای انسانی تأثیر گذار است، رفتارها و ویژگی‌های فرهنگی نیز، شکل فضایی شهر را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند؛ اما این پیچیدگی‌ها و مشکلات فرهنگی را با توجه به ابعاد وسیع آن می‌توان با برنامه‌ریزی راهبردی به حداقل رساند. هدف اصلی برنامه‌ریزی، ایجاد رفاه در جامعه است و لذا با شناخت مشکلات موجود و مربوط به مسائل فرهنگی و مطالعه سایر مشکلات تأثیرگذار از جمله: عدم استفاده برتر از منابع کشور، عدم توازن اقتصادی و اجتماعی در سطح جامعه و افزایش جمعیت و بسیاری از عوامل دیگر و انتخاب شیوه مناسب برنامه‌ریزی راهبردی مشکلات را به حداقل رساند. در سال‌های اخیر با افزایش بی‌رویه و بدون برنامه، جمعیت بسیاری از بافت‌های داخلی شهر به تدریج کارکرد اصلی خود را از دست داده و با کارکرد نامناسب مواجه گشته و با از بین رفتن شرایط مناسب زندگی به بافت فرسوده مبدل گشته‌اند که بیانگر فرهنگی شهری یک مکان می‌باشند و ارزش فرهنگی بسیاری دارند (پوراحمد و دیگران، ۱۳۹۵: ۴۴).

امروزه در کنار تمامی عوامل تأثیرگذار بر رشد و توسعه شهرها، یک عامل بسیار مهم، ابعاد فرهنگی ساکنان است که به نوعی

سلامت محیط بهره‌ای نخواهد داشت. تنها در صورت دارا بودن بینش فرهنگی صحیح و هدایت شده است که انسان‌ها خود را در تمامی داری‌های محیطی سهیم می‌دانند و در حفاظت و بهسازی انواع محیط و رعایت حقوق یکدیگر می‌کوشند. علاوه بر آن ارتقای بینش فرهنگی در تمام سطوح جامعه به ایجاد حس مسئولیت و تعهد در تک تک افراد جامعه منجر شده و در تداوم روابط صحیح اجتماعی و اقتصادی و رفع نیازهای بنیادین و زیربنایی نقش عمده‌ای خواهد داشت (بشیریه، ۱۳۷۹: ۱۵۰).

همراه با تغییرات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی شهرها، کارکردهای فرهنگی فضاهای عمومی آنها نیز دچار تحول شده است. این تحول از یک سو در ماهیت و چگونگی تعریف این کارکردها و همچنین نقش و جایگاه آنها در فضای شهری رخ داده و از سوی دیگر در شیوه تدارک و برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری آنها انجام پذیرفته است. گرچه باید ریشه بیشتر این تحولات را در کشورهای غربی جست‌وجو کرد، اما در سایر شهرهای جهان، کمابیش روندهای مشابهی قابل تشخیص است. همان گونه که در سطح کلان، الگوهای زیستی و کالبدی شهرهای غربی در سایر شهرهای جهان به درجات مختلف مورد تقلید قرار گرفته، در سطوح خرد و از جمله کارکردهای فرهنگی فضاهای شهری نیز نشانه‌های این تأثیرپذیری، آشکار است. در اثر این الگوبرداری‌ها به‌ویژه در یک قرن اخیر، همسانی و همشکلی فزاینده‌ای در ایجاد فضاهای فرهنگی، الگوهای رفتاری در درون این فضاها و نیز شیوه‌های برنامه‌ریزی برای آنها، در شهرهای جهان به وجود آمده است. امروزه اگر الزامات اقتصادی شهرهای غربی به روندهای «بازآفرینی شهری فرهنگ‌محور» در این شهرها شکل داده است، در شهرهای جهان سوم نیز همین رویکرد، با اهداف مختلف از جمله با هدف تحرک بخشیدن به بازار گردشگری مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین در اینجا روندهای تحول در کارکرد فرهنگی فضاهای شهری با تأکید بر تجربه غرب مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بررسی به پارادایم‌های مختلفی که در طول زمان در برخورد با کارکردهای فرهنگی شکل گرفته، اشاره می‌شود و به‌ویژه رویکردهای معاصر در این زمینه مورد تأکید قرار می‌گیرد (عباس‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۸). یکی از مهم‌ترین تأثیرات فرهنگ شهری، تأثیر فرهنگ در جذب گردشگر است که تحت عنوان گردشگری فرهنگی مشخص می‌گردد. آنچنان که گردشگران فرهنگی با انگیزه‌هایی چون، علاقه به تاریخ، شناخت روحیه‌های ملت‌ها، افزایش دانش فرهنگی و پژوهش درباره یک موضوع تاریخی به مسافرت می‌پردازند (پورااحمد و دیگران، ۱۳۹۲: ۳).

روش تحقیق

شهر قزوین یکی از شهرهای تاریخی ایران است که زمان احداث آن به قبل از اسلام و به بیش از ۷۰۰۰ سال قبل بازمی‌گردد و از این

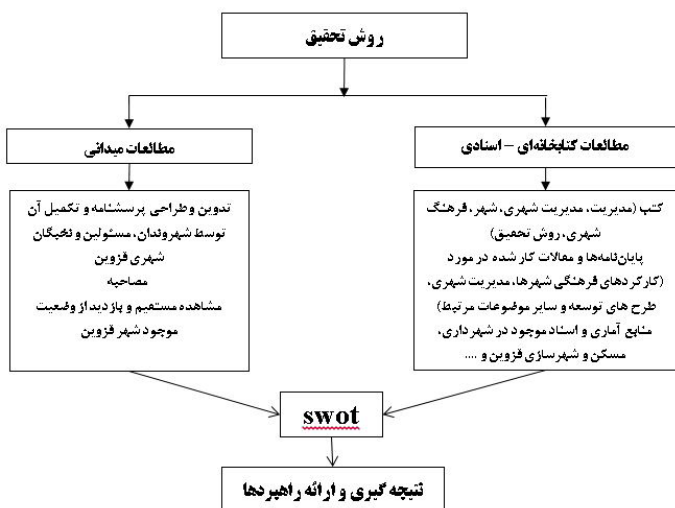
اجتماعی در فضا است که باید آن را تولید کننده دائم فرهنگ به شمار آورد. اگر فرهنگ را مجموعه پدیده‌های رفتاری و ذهنی اکتسابی هر جامعه بدانیم که به آن جامعه شخصیت و هویت بخشیده و به همین دلیل نیز جامعه تلاش می‌کند از طریق سازوکارهایی با انتقال آن از نسلی به نسل دیگر دست به بازتولید خود بزند، در چنین حالتی بی‌شک شهر را باید بهترین بستر برای فرایند «فرهنگ‌سازی»، به حساب آوریم. شتابی که شهر به فرایندهای تقسیم کار اجتماعی داده و توزیعی که بدین ترتیب در ارتباط با فضا به وجود می‌آورد، به صورت پیوسته‌ای فرهنگ غالب، یعنی شکل‌های غالب رفتاری و عقیدتی در کل جامعه را به خرده فرهنگ‌ها یا اشکال غالب فرهنگی درون گروه‌های خاص تجزیه می‌کند که در عین حال، عناصر تقویت کننده فرهنگ غالب نیز به حساب می‌آیند؛ زیرا هر یک به گونه‌ای در درون خود فرایند بازتولید را به انجام می‌رسانند. این فرایندها البته همواره بدون اشکال به انجام نمی‌رسند و می‌توان شاهد تبدیل خرده فرهنگ‌ها به اشکال ضد فرهنگ بود که به مقابله با فرهنگ غالب برخاسته و آن را از درون تخریب کرده و در نتیجه بازتولیدش را مشکل می‌کنند؛ اما به صورت عمومی، خرده فرهنگ‌ها کارکردی تکمیلی و تقویت کننده نسبت به فرهنگ غالب دارند. فرهنگ غالب خود بر محورهای متفاوت تبیین شده و به عمل درمی‌آید که به سازمان‌یافتگی عمومی شهر و اقشار حاکم در آن و همچنین کارکردهای اساسی آن شهر مربوط می‌شود (فکوهی، ۱۳۸۵: ۲۸۶).

اندیشه توسعه فرهنگی به عنوان موضوع سیاست ملی، خاصه در چارچوب نظام سازمان ملل از حدود سال ۱۹۵۰ قوت گرفت و رواج یافت. طی دهه ۱۹۵۰-۱۹۶۰ که به ده‌ساله اول توسعه شهرت یافته است تحول پرمعنایی روی داد و مفهوم توسعه، گسترش، تنوع و عمق یافت. در دهه ۱۹۶۰-۱۹۷۰ در کشورهای اروپایی مفاهیم و اصطلاحات جدیدی در عرصه فرهنگ وضع و به تدریج رایج شد که از مهم‌ترین آنها «توسعه فرهنگی و سیاست فرهنگی» است. توسعه فرهنگی باید بتواند راهبردهای لازم را برای کشف و شکوفایی عناصر مساعد در فرهنگ جامعه به کار گیرد. چشم‌اندازهای چنین انتظاری آن است که:

جامعه را در کسب و رشد اصالت‌ها، خلاقیت‌ها و فضیلت‌های اجتماعی به مدد بازشناسی و بازآفرینی فرهنگ مستعد خویش یاری دهد؛ با مشارکت تمامی آحاد جامعه در فرهنگ آفرینی و تقویت و گسترش رقابت‌های سازنده، راه همگانی کردن فرهنگ را بگشاید؛ در مواجهه با دگرگونی‌های سریع اجتماعی، اقتصادی و صنعت، جامعه را به جای رنجور کردن از توسعه مادی از آن بهره‌مند کند. نامتوازنی، ناهمزمانی و ناموزونی را در توسعه به حداقل برساند (حافظ‌نیا، ۱۳۷۶: ۱۰). اگر جامعه‌ای فاقد فرهنگ شهرنشینی باشد، به فرض داشتن شهرهای مدرن و نوساز، از

شکل شماره ۱: موقعیت جغرافیایی قزوین در استان و کشور ایران

شکل شماره ۲: روش تحقیق

- تهیه فهرستی از نقاط ضعف داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛
- نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی مقایسه می‌شود و نتیجه در گروه استراتژی‌های SO قرار می‌گیرد؛
- نقاط ضعف داخلی با فرصت‌های موجود در خارج مقایسه شده و نتیجه در گروه استراتژی‌های WO قرار می‌گیرد؛
- نقاط قوت داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های ST قرار می‌گیرد؛
- نقاط ضعف داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه کرده و نتیجه در گروه استراتژی‌های WT قرار می‌گیرد (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۹: ۷۵ و ۷۶).

حیث یکی از قدیمی‌ترین شهرهای ایران محسوب می‌گردد. این شهر در طول حیات خود با فراز و نشیب‌های فراوانی روبه‌رو بوده، به گونه‌ای که طی یک دوره به اوج رونق و سرزندگی می‌رسیده و طی دوره بعدی بر اثر حوادث و اتفاقاتی خاصی از رونق افتاده و تخریب و ویران می‌شده؛ چنان‌که در دوران پس از اسلام در اثر حمله مغولان، شهر به شدت تخریب و ویران شد و در دوران صفویه با انتخاب به عنوان پایتخت به اوج قدرت و شکوفایی خود رسید (زنده‌دل، ۱۳۷۷: ۳۵). شهر قزوین مرکز شهرستان قزوین است که در دامنه‌های جنوبی سلسله جبال البرز قرار گرفته است. شهرستان بوئین زهرا در جنوب، شهرستان تاکستان در جنوب غرب، استان تهران در شرق، استان زنجان در غرب و استان گیلان و مازندران در شمال آن قرار گرفته‌اند. موقعیت حوزه استحفاظی شهر قزوین در ۴۹۹ ۵۵ تا ۱۰ ۵۰۰ طول شرقی و ... ۳۶° تا ۲۲ ۳۶° عرض شمالی واقع شده است. اتوبان تهران - زنجان از شمال شهر و راه آهن تهران - زنجان نیز از جنوب شهر می‌گذرد. شکل ۱ موقعیت شهر قزوین در ایران و استان را نشان می‌دهد.

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز، از بررسی‌های اسنادی-کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی بهره‌گیری شده و در نهایت، تجزیه و تحلیل یافته‌ها با رویکرد تحلیل عوامل استراتژیک SWOT انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را تمامی کارکنان و کارشناسان شهرداری و شورای شهر قزوین تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی، تعداد ۳۰ کارشناس انتخاب شده است. (شکل شماره ۲)

مدل SWOT

مدل SWOT یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف درون سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدات برون سیستمی است. این مدل، تحلیل سیستماتیک‌تری را برای شناسایی عوامل و انتخاب استراتژی‌ها که بهترین تطابق میان آنها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل یک استراتژی مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی SO، WO، ST، WT، پیوند داده شده و گزینه‌های استراتژی از میان آنها انتخاب می‌شوند. برای ساختن ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت باید ۸ مرحله را طی کرد:

- تهیه فهرستی از فرصت‌های عمده‌ای که در محیط خارجی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛
- تهیه فهرستی از تهدیدات عمده‌ای که در محیط خارجی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛
- تهیه فهرستی از نقاط قوت داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛

مرور یافته‌ها

فرایند برنامه‌ریزی راهبردی عوامل فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین

تجزیه و تحلیل عوامل فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین

برای تهیه و ساخت جدولی از عوامل درونی و بیرونی و مشخص نمودن چگونگی تأثیرگذاری آن بر کارکردهای فرهنگی و همچنین تحلیل آن باید مراحل زیر را انجام داد (ابراهیم زاده و آقاسی زاده، ۱۳۸۸: ۱۱۶): در ستون یک (عوامل خارجی و داخلی)، مهم‌ترین قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی سیستم را نام می‌بریم که در این پژوهش ۱۰ عامل به عنوان نقاط قوت، ۱۲ عامل به عنوان نقاط ضعف، ۹ عامل به عنوان فرصت‌ها و ۱۲ عامل به عنوان تهدیدهای فراروی برنامه‌ریزی راهبردی بخش فرهنگی توسعه شهر قزوین شناسایی شده‌اند. در ستون دو (ضرب اولیه)، به هر یک از این عوامل و بر اساس اثر احتمالی آنها بر موقعیت استراتژیک فعلی سیستم، وزنی از پنج (مهم‌ترین) تا یک (بی‌اهمیت‌ترین) داده شده است. هرچه وزن بیشتر باشد، تأثیر بر موقعیت کنونی و آینده آن سیستم بیشتر خواهد بود. در این پژوهش میزان وزن عوامل با بهره‌گیری از روش دلفی و به وسیله مدیریت شهری (اعضای شورای شهر و کارمندان شهرداری)، تعیین شده است. در ستون سوم، ضرب ثانویه و یا وزن هر کدام از عوامل مشخص شده است. در ستون چهارم (رتبه‌بندی)، به هر عامل و بر اساس اهمیت و موقعیت کنونی عوامل، به آن عامل خاص رتبه‌ای از ۴ (بسیار خوب) تا ۱ (بسیار ضعیف)، داده شده است، برای رتبه‌بندی نیز از روش دلفی بهره برده شده است. در ستون پنجم (امتیاز وزنی)، وزن در درجه هر عامل ضرب شده تا به این وسیله امتیاز وزنی آن به دست آید، سپس همه امتیازهای وزنی عوامل خارجی و داخلی جداگانه جمع زده شده‌اند تا مجموع امتیاز نهایی عوامل خارجی و داخلی به دست آید جدول ۱ برای عوامل داخلی و جدول ۲ برای عوامل خارجی.

جدول ۱ بیانگر آن است که از میان ۱۰ عامل قوت فرهنگی توسعه شهر قزوین، عامل وجود اماکن مذهبی (مساجد، حسینیه‌ها و امام‌زاده‌ها) با کارکردهای فرهنگی در شهر قزوین با امتیاز وزنی (۰/۲۳۴) به عنوان مهم‌ترین نقطه قوت و پس از آن به ترتیب عوامل: پیشینه تاریخی و فرهنگی شهر قزوین (۰/۱۸۷) و احساس امنیت فرهنگی مطلوب در شهر قزوین با امتیاز وزنی (۰/۱۷۸) قرار گرفته‌اند و همچنین از میان ۱۲ عامل ضعف، عوامل عدم درک صحیح از نیازهای فرهنگی شهروندان قزوین توسط مدیریت شهری با امتیاز وزنی (۰/۱۲۱)، عدم مشارکت دادن شهروندان در طرح‌های فرهنگی توسعه شهری با امتیاز وزنی (۰/۱۰۴) و تخصیص حداقل بودجه برای کارکردهای فرهنگی با امتیاز وزنی (۰/۰۹۵) به ترتیب در جایگاه اول تا سوم مهم‌ترین نقاط ضعف قرار گرفته‌اند.

جدول شماره ۱. ماتریس عوامل فرهنگی داخلی مؤثر بر توسعه شهر قزوین

امتیاز وزنی	رتبه	ضرب ثانویه (وزن)	ضرب اولیه	عوامل داخلی (IFE): نقاط قوت (S) و نقاط ضعف (W)
۰/۱۷۲	۳	۰/۰۵۷	۱۳۵	S ₁ : نرخ باسوادی مردان در شهر قزوین
۰/۱۳۴	۳	۰/۰۴۵	۱۰۵	S ₂ : نرخ باسوادی زنان در شهر قزوین
۰/۰۵۳	۱	۰/۰۵۳	۱۲۵	S ₃ : تعداد کتابخانه‌های شهر قزوین
۰/۱۳۶	۴	۰/۰۳۴	۸۰	S ₄ : تنوع قومیتی در شهر قزوین
۰/۱۸۷	۴	۰/۰۴۷	۱۱۰	S ₅ : پیشینه تاریخی و فرهنگی شهر قزوین
۰/۱۷۰	۴	۰/۰۴۲	۱۰۰	S ₆ : وجود دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی
۰/۱۱۵	۳	۰/۰۳۸	۹۰	S ₇ : تناسب مبلمان شهری با هویت و فرهنگی شهری شهروندان قزوین
۰/۲۳۴	۴	۰/۰۵۹	۱۳۸	S ₈ : وجود اماکن مذهبی (مساجد، حسینیه‌ها و امام‌زاده‌ها) با کارکردهای فرهنگی در شهر قزوین
۰/۰۹۸	۲	۰/۰۴۹	۱۱۵	S ₉ : وجود زمین کافی برای احداث مراکز فرهنگی جدید و توسعه مراکز فرهنگی موجود
۰/۱۷۸	۳	۰/۰۵۹	۱۴۰	S ₁₀ : احساس امنیت فرهنگی بالا در شهر قزوین
۰/۰۸۹	۲	۰/۰۴۵	۱۰۵	W ₁ : تحصیلات پایین و غیر مرتبط پرسنل مدیریت شهری قزوین و عدم توجه به مباحث فرهنگی
۰/۰۹۵	۲	۰/۰۴۸	۱۱۲	W ₂ : تخصیص حداقل بودجه برای کارکردهای فرهنگی
۰/۰۵۶	۱	۰/۰۵۶	۱۳۲	W ₃ : عدم بها دادن به پژوهش‌های در ارتباط با مباحث فرهنگی
۰/۱۰۴	۲	۰/۰۵۲	۱۲۲	W ₄ : عدم مشارکت دادن شهروندان در طرح‌های توسعه شهری
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷	۴۰	W ₅ : کمبود نمایشگاه‌های با ماهیت فرهنگی
۰/۰۲۹	۱	۰/۰۲۹	۶۸	W ₆ : کمبود تعداد سینماها در شهر قزوین
۰/۰۵۰	۱	۰/۰۵۰	۱۱۷	W ₇ : عدم حمایت از صاحبان ایده و طرح‌های توسعه فرهنگ شهری
۰/۰۳۴	۱	۰/۰۳۴	۸۰	W ₈ : کمبود تعداد تئاترها و فرهنگسراها
۰/۰۴۷	۱	۰/۰۴۷	۱۱۱	W ₉ : اعمال سلیقه در طرح‌های فرهنگی توسعه شهری توسط مدیران اجرایی شهر
۰/۰۴۸	۱	۰/۰۴۸	۱۱۳	W ₁₀ : مشخص نبودن جایگاه نهادهای مردمی و تشکل‌ها در طرح‌های فرهنگی شهری
۰/۱۲۱	۲	۰/۰۶۱	۱۴۳	W ₁₁ : عدم درک درست از نیازهای فرهنگی شهروندان توسط مدیریت شهری
۰/۰۶۴	۲	۰/۰۳۲	۷۵	W ₁₂ : عدم تمایل مدیریت شهری در گرفتن نقش‌های جدید از جمله تبدیل از یک نهاد صرفاً خدماتی به یک نهاد خدماتی-اجتماعی
۲/۲۲۹	-	-	۲۳۵۶	جمع

مأخذ: مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۷

جدول شماره ۲: ماتریس عوامل فرهنگی خارجی مؤثر بر توسعه شهر قزوین

عوامل خارجی (EFE): فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T)	نمره وزنی	نمره (وزن)	رتبه	امتیاز وزنی
O ₁ : ویژگی‌های انسانی (فرهنگی - اجتماعی) منحصر به فرد در شهر قزوین نسبت به شهرهای همجوار	۴۲	۰/۰۱۸	۲	۰/۰۳۶
O ₂ : سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و توجه به ابعاد فرهنگی	۱۱۴	۰/۰۴۹	۳	۰/۱۴۶
O ₃ : اسناد فرادستی و آمایشی استان قزوین و توجه به مباحث فرهنگی	۱۰۷	۰/۰۴۶	۲	۰/۰۹۱
O ₄ : نزدیکی به پایتخت (تهران)	۱۰۸	۰/۰۴۶	۴	۰/۱۸۴
O ₅ : توانایی تبدیل شدن به قطب گردشگری فرهنگی	۱۱۵	۰/۰۴۹	۳	۰/۱۴۷
O ₆ : دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)	۱۰۹	۰/۰۴۶	۴	۰/۱۸۶
O ₇ : قرارگیری در مسیر ارتباطی مناطق غرب ایران به پایتخت	۸۵	۰/۰۳۶	۳	۰/۱۰۹
O ₈ : پتانسیل فراوان در زمینه گردشگری شهری به ویژه توریسم فرهنگی	۱۴۱	۰/۰۶۰	۳	۰/۱۸۰
O ₉ : قابلیت بالا در جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی ملی، در زمینه توسعه شهری در بخش‌های فرهنگی	۱۱۹	۰/۰۵۱	۳	۰/۱۵۲
T ₁ : عدم یکپارچگی مدیریت شهری در حوزه فرهنگی	۱۴۰	۰/۰۶۰	۱	۰/۰۶۰
T ₂ : وجود قوانین سخت و دست‌وپاگیر در زمینه توسعه فرهنگ شهری	۱۴۵	۰/۰۶۲	۱	۰/۰۶۲
T ₃ : عدم انگیزه و تمایل در بخش خصوصی در زمینه مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهری قزوین	۱۳۵	۰/۰۵۷	۱	۰/۰۵۷
T ₄ : جهانی شدن و تضعیف فرهنگ‌ها	۹۵	۰/۰۴۰	۲	۰/۰۸۱
T ₅ : عدم برپایی نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی با ماهیت فرهنگی	۱۰۱	۰/۰۴۳	۳	۰/۱۲۹
T ₆ : عدم تمایل زنان به مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهری	۱۱۶	۰/۰۴۹	۳	۰/۱۴۸
T ₇ : کمبود بودجه بخش‌های توسعه فرهنگی - اجتماعی شهر قزوین	۱۳۲	۰/۰۵۶	۱	۰/۰۵۶
T ₈ : تنوع قومی در شهر قزوین با نیازها و سلاقی متفاوت	۱۲۵	۰/۰۵۳	۲	۰/۱۰۶
T ₉ : عدم نظارت بر روند اجرایی شدن بخش‌های فرهنگی اسناد فرادست شهری قزوین	۹۷	۰/۰۴۱	۱	۰/۰۴۱
T ₁₀ : روند برنامه‌ریزی فرهنگی از بالا به پایین	۷۴	۰/۰۳۲	۲	۰/۰۶۳
T ₁₁ : مهاجرت و تأثیرات فرهنگی آن بر شهروندان قزوین	۱۰۵	۰/۰۴۵	۳	۰/۱۳۴
T ₁₂ : توجه ضعیف به بخش‌های گردشگری فرهنگی	۱۴۴	۰/۰۶۱	۲	۰/۱۲۳
جمع	۲۳۴۹	-	-	۲/۲۹۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۷

در جدول ۲ نیز که به تحلیل عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) فرهنگی توسعه شهر قزوین پرداخته شده است، عوامل دانشگاه بین‌المللی امام خمینی با امتیاز وزنی (۰/۱۸۶)، نزدیکی به پایتخت تهران با امتیاز وزنی (۰/۱۸۴) و پتانسیل فراوان در زمینه گردشگری شهری و به ویژه توریسم فرهنگی با امتیاز وزنی (۰/۱۸۰) به ترتیب به عنوان مهم‌ترین فرصت‌ها و عوامل؛ عدم تمایل زنان به مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهر قزوین با امتیاز وزنی (۰/۱۴۸)، مهاجرت و تأثیرات فرهنگی آن بر شهروندان شهر قزوین با امتیاز وزنی (۰/۱۳۴) و عدم برپایی نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی با ماهیت فرهنگی با امتیاز وزنی (۰/۱۲۹) به ترتیب به عنوان مهم‌ترین تهدیدهای فرهنگی فراروی توسعه شهر قزوین بیان شده‌اند.

تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS)

در این مرحله، با استفاده از جدول‌های تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی و ترکیب آنها، مهم‌ترین عوامل استراتژیک ارائه می‌گردد. در واقع، با تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک، برنامه‌ریزانی که تصمیم‌های استراتژیک را اتخاذ می‌کنند، می‌توانند نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها را به تعداد کمتری از عوامل، محدود نمایند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۹: ۷۹). خلاصه مهم‌ترین عوامل استراتژیک فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین در جدول ۳ ارائه گردیده است.

تدوین راهبردها

در این مرحله با تداخل عوامل داخلی و خارجی بر یکدیگر، به تدوین راهبردهای مختلف رقابتی/تهاجمی (SO)، تنوع (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WT) می‌پردازیم (جدول ۴).

ماتریس ارزیابی نهایی عوامل داخلی و خارجی فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین (IE)

ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی، بخش‌های مختلف سیستم را به صورت نمودار در ۹ قسمت جداگانه قرار می‌دهد. بررسی‌های قبل و بعد از تهیه ماتریس چنین امکاناتی را به وجود می‌آورد که تأثیرات مورد انتظار تصمیم‌های استراتژیک بر سیستم پیش‌بینی گردد. ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی بر اساس استقرار داده‌ها در دو بعد اصلی شکل می‌گیرد: الف) جمع امتیاز نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی که روی محور Xها نشان داده می‌شود؛

ب) جمع امتیاز نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی که روی محور Yها نوشته می‌شود (ابراهیم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۲۱). در پژوهش حاضر، جمع امتیاز نهایی ارزیابی عوامل فرهنگی داخلی توسعه شهر قزوین (۲/۲۲۹)، روی محور Xها و جمع امتیاز نهایی ارزیابی عوامل فرهنگی داخلی توسعه شهر قزوین (۲/۲۹۰)، روی محور Yها نشان داده شده که نقطه تلاقی آنها مشخص‌کننده نوع راهبرد است (شکل ۳).

جدول شماره ۳: خلاصه تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS) عوامل فرهنگی مؤثر بر توسعه شهر قزوین

برنامه ریزی			امتیاز وزنی	رتبه	ضریب تأثیر (وزن)	ضریب اولویت	خلاصه تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS)
تسهیل‌دهنده	ماندگار	کوتاه مدت					
*	*		۰/۲۳۴	۴	۰/۰۵۹	۱۳۸	S ₈ : وجود اماکن مذهبی (مساجد، حسینیه‌ها و امامزاده‌ها) با کارکردهای فرهنگی در شهر قزوین
*	*		۰/۱۸۷	۴	۰/۰۴۷	۱۱۰	S ₅ : پیشینه تاریخی و فرهنگی شهر قزوین
*	*	*	۰/۱۷۸	۳	۰/۰۵۹	۱۴۰	S ₁₀ : احساس امنیت فرهنگی بالا در شهر قزوین
	*		۰/۱۲۱	۲	۰/۰۶۱	۱۴۳	W ₁₁ : عدم درک درست از نیازهای فرهنگی شهروندان توسط مدیریت شهری
	*	*	۰/۱۰۴	۲	۰/۰۵۲	۱۲۲	W ₄ : عدم مشارکت دادن شهروندان در طرح‌های فرهنگی توسعه شهری
*	*	*	۰/۰۹۵	۲	۰/۰۴۸	۱۱۲	W ₂ : تخصیص حداقل بودجه برای کارکردهای فرهنگی
*			۰/۱۸۶	۴	۰/۰۴۶	۱۰۹	O ₆ : دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)
*			۰/۱۸۴	۴	۰/۰۴۶	۱۰۸	O ₄ : نزدیکی به پایتخت (تهران)
*	*		۰/۱۸۰	۳	۰/۰۶۰	۱۴۱	O ₈ : پتانسیل فراوان در زمینه گردشگری شهری به ویژه توریسم فرهنگی
*	*	*	۰/۱۴۸	۳	۰/۰۴۹	۱۱۶	T ₆ : عدم تمایل زنان به مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهری
*	*		۰/۱۳۴	۳	۰/۰۴۵	۱۰۵	T ₁₁ : مهاجرت و تأثیرات فرهنگی آن بر شهروندان قزوین
*	*	*	۰/۱۲۹	۳	۰/۰۴۳	۱۰۱	T ₅ : عدم برپایی نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی با ماهیت فرهنگی

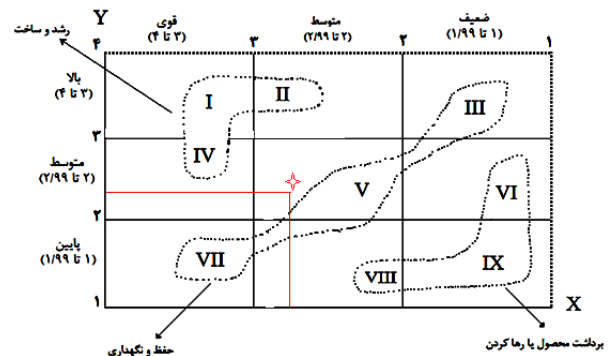
مأخذ: مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۷

که با توجه به این شرایط، مهم‌ترین راهبردهایی که برای توسعه فرهنگی شهر قزوین ارائه می‌گردد: در اولویت اول، راهبردهای تدافعی است که شامل راهبردهایی از قبیل ارتقای سرمایه اجتماعی شهروندان از جمله آگاهی، اعتماد و مشارکت آنان در توسعه طرح‌های فرهنگی است. اولویت دوم، راهبردهای تنوع است که شامل توسعه و ایجاد نهادهای مردم‌نهاد در خصوص توسعه فرهنگی شهر قزوین، توسعه مراکز فرهنگی از قبیل مساجد و بازنگری کلی در قوانین مربوط به توسعه فرهنگی شهر قزوین است. اولویت سوم، راهبردهای بازنگری است که مهم‌ترین آنها توسعه مراکز فرهنگی همراه با جذب مشارکت بخش خصوصی است. در نهایت اولویت چهارم، راهبردهای رقابتی شامل توسعه گردشگری فرهنگی، حرکت به سمت تبدیل شدن به قطب فرهنگی کشور ایران و همچنین قطب دانشگاهی است.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های بحری مقدم و یوسفی فر (۱۳۹۲)، لطفی (۱۳۹۰) و همچنین عباس‌زاده (۱۳۸۹) و Kagan et al (۲۰۱۷)، Park (۲۰۱۶) در یک راستاست، چراکه در این پژوهش‌ها نیز نقش فرهنگ به عنوان یک عامل جهت‌دهنده به توسعه شهر تأیید و بر در نظر گرفتن عوامل فرهنگی در طرح‌های توسعه شهری، تأکید شده است.

دستیابی به راهبردهای ارائه شده توسعه فرهنگی شهر قزوین مستلزم اقداماتی است از قبیل:

- فراهم نمودن زمینه جذب نیروهای متخصص دارای تحصیلات دانشگاهی در رشته‌های مرتبط با مدیریت شهری و حتی‌المقدور بومی و آگاه به مسائل فرهنگی شهر قزوین؛

شکل ۳. ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی توسعه فرهنگی شهر قزوین

همان‌طور که در شکل ۳ مشخص است، نقطه تلاقی جمع امتیازهای نهایی عوامل داخلی و خارجی، در خانه ۷ قرار گرفته است؛ بنابراین باید راهبردهای تدافعی را به اجرا درآورد که موجب «حفظ و نگهداری» شوند (پیشین: ۸۲)؛ بدین صورت که باید راهبردهایی را لحاظ کرد که نقاط ضعف عوامل فرهنگی توسعه شهر قزوین را به حداقل ممکن رسانده و همچنین از شدت تهدیدهای فرهنگی توسعه شهر قزوین بکاهد.

نتیجه‌گیری

نتایج بررسی‌های کتابخانه‌ای - اسنادی و میدانی این پژوهش بیانگر آن است که ویژگی‌های طبیعی - انسانی شهر قزوین شرایط مناسبی را به لحاظ توسعه فرهنگی شهر قزوین فراهم آورده و مدیران شهری قزوین را با ۲۲ عامل داخلی، ۱۰ عامل قوت ۱۲ عامل ضعف با امتیاز وزنی (۲/۲۲۹) و همچنین ۲۱ عامل خارجی، ۹ فرصت و ۱۲ تهدید با امتیاز وزنی (۲/۲۹۰)، رویه‌رو ساخته است

جدول شماره ۴: ماتریس راهبردها و راهکارهای فرهنگی توسعه شهر قزوین

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	تحلیل داخلی SWOT داخلی
<p>راهبردهای بازنگری (WO)</p> <p>WO₁: جایگزینی پرسنل قدیمی با سطح تحصیلات پایین با نیروی تحصیل کرده جدید در رشته‌های مرتبط با مدیریت شهری و اشراف بر فرهنگ بومی شهر قزوین</p> <p>W: (۱-۳-۴-۵-۷-۱۰-۱۱) O: (۳-۵-۶-۷-۹)</p> <p>WO₂: انجام پژوهش‌های میدانی به منظور شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای ضروری شهروندان به منظور تخصیص منطقی اعتبارات در راستای توسعه فرهنگی شهر قزوین</p> <p>W: (۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲) O: (۳-۵-۶-۷-۸)</p> <p>WO₃: توسعه مراکز فرهنگی شهر قزوین با مشارکت بخش خصوصی</p> <p>W: (۱-۳-۵-۷-۱۱) O: (۱-۵-۷-۹)</p>	<p>راهبردهای رقابتی/تهاجمی (SO)</p> <p>SO₁: تدوین و اجرای طرح‌های فرهنگی توسعه شهر قزوین (پیوست فرهنگی در تمامی طرح‌ها)</p> <p>S: (۱-۲-۳-۴-۵-۸-۹) / O: (۱-۲-۳-۶)</p> <p>SO₂: توسعه گردشگری فرهنگی</p> <p>O: (۱-۲-۴-۷-۸-۹)</p> <p>S: (۱-۲-۴-۵-۸-۹-۱۰)</p> <p>SO₃: تبدیل شدن به قطب فرهنگی کشور</p> <p>S: (۱-۲-۳-۴-۵-۸-۹-۱۰) / O: (۱-۲-۳-۴-۵-۸-۹-۱۰)</p> <p>SO₃: تبدیل شدن به شهر دانشگاهی در سطح ملی</p> <p>O: (۱-۲-۳-۶) S: (۴-۶)</p>	<p>فرصت‌ها (O)</p> <p>O₁: ویژگی‌های انسانی (فرهنگی- اجتماعی) منحصر به فرد در شهر قزوین نسبت به شهرهای همجوار</p> <p>O₂: سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و توجه به ابعاد فرهنگی</p> <p>O₃: اسناد فرادستی و آمایشی استان قزوین و توجه به مباحث فرهنگی</p> <p>O₄: نزدیکی به پایتخت (تهران)</p> <p>O₅: توانایی تبدیل شدن به قطب گردشگری فرهنگی</p> <p>O₆: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)</p> <p>O₇: قرارگیری در مسیر ارتباطی مناطق غرب ایران به پایتخت</p> <p>O₈: پتانسیل فراوان در زمینه گردشگری شهری به‌ویژه توریسم فرهنگی</p> <p>O₉: قابلیت بالا در جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی ملی، در زمینه توسعه شهری در بخش‌های فرهنگی</p>
<p>راهبردهای تدافعی (WT)</p> <p>WT₁: ارتقای سطح آگاهی شهروندان در خصوص توسعه فرهنگی</p> <p>W: (۱-۲-۳-۴-۶-۹-۱۰) T: (۱-۲-۳-۶-۷-۸)</p> <p>WT₂: ارتقای سرمایه اجتماعی شهروندان (اعتماد) در زمینه توسعه فرهنگی شهر قزوین</p> <p>W: (۱-۲-۴-۵-۶-۷-۸) / T: (۱-۲-۳-۴-۷-۹-۱۰)</p> <p>WT₃: جذب مشارکت شهروندان و بخش خصوصی در خصوص توسعه فرهنگ شهر قزوین</p> <p>W: (۴-۷-۱۰-۱۱) / T: (۲-۳-۶-۸-۹-۱۳)</p> <p>WT₄: تقویت زیرساخت‌های فرهنگی شهر قزوین</p> <p>W: (۹-۱۱) / T: (۱-۲-۴-۵-۱۲)</p> <p>*****</p> <p>WT₅: ایجاد شوراییاریهای محلی در سطح شهر قزوین</p> <p>W: (۱-۲-۴-۵-۶-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲) T: (۱-۲-۳-۶-۸-۹)</p>	<p>راهبردهای تنوع (ST)</p> <p>ST₁: ایجاد نهادهای مردمی (NGOS) در خصوص توسعه فرهنگی شهر قزوین</p> <p>S: (۱-۲-۴-۵) / T: (۳-۵-۶-۷)</p> <p>ST₂: توسعه فرهنگی شهروندان قزوینی از طریق توسعه مراکز فرهنگی (مساجد و ...)</p> <p>S: (۴-۵-۷-۸-۹) T: (۱-۳-۴-۶-۷)</p> <p>ST₃: بازنگری در قوانین توسعه شهر قزوین</p> <p>S: (۳-۶) T: (۱-۲-۴-۷)</p>	<p>تهدیدها (T)</p> <p>T₁: عدم یکپارچگی مدیریت شهری در حوزه فرهنگی</p> <p>T₂: وجود قوانین سخت و دست‌وپاگیر در زمینه توسعه فرهنگ شهری</p> <p>T₃: عدم انگیزه و تمایل در بخش خصوصی در زمینه مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهری قزوین</p> <p>T₄: جهانی شدن و تضعیف فرهنگ‌ها</p> <p>T₅: عدم برپایی نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی با ماهیت فرهنگی</p> <p>T₆: عدم تمایل زنان به مشارکت در بخش‌های فرهنگی توسعه شهری</p> <p>T₇: کمبود بودجه بخش‌های توسعه فرهنگی- اجتماعی شهر قزوین</p> <p>T₈: تنوع قومی در شهر قزوین با نیازها و سلیقه متفاوت</p> <p>T₉: عدم نظارت بر روند اجرایی شدن بخش‌های فرهنگی اسناد فرادست شهری قزوین</p> <p>T₁₀: روند برنامه‌ریزی فرهنگی از بالا به پایین</p> <p>T₁₁: مهاجرت و تأثیرات فرهنگی آن بر شهروندان قزوین</p> <p>T₁₂: توجه ضعیف به بخش‌های گردشگری فرهنگی</p>

مأخذ: مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۷

۸. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۷۶) «قدرت و بسط فرهنگی در شبه قاره هند»، فصلنامه دانشور، سال پنجم، شماره ۱۷، انتشارات دانشگاه شاهد.
۹. زنده دل، حسن (۱۳۷۷)، راهنمای جامع ایرانگردی استان قزوین، نشر ایران گردان، قزوین.
۱۰. شکوئی، حسین (۱۳۸۵) اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی، جلد دوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
۱۱. صالحی امیری، سیدرضا (۱۳۸۶)، مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی، انتشارات ققنوس، تهران.
۱۲. عباس زاده، مهدی (۱۳۸۹)، تحولات کارکردهای فرهنگی فضاهای شهری در تهران، رساله دوره دکتری، به راهنمایی دکتر محمدتقی رهنمایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
۱۳. فکوهی، ناصر (۱۳۸۵)، انسان‌شناسی شهری، نی، تهران.
۱۴. لطفی، سهند (۱۳۹۰)، «بازآفرینی شهری فرهنگ مینا، تأملی بر بن‌مایه‌های فرهنگی و کنش بازآفرینی»، نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، شماره ۴۵، صص ۴۷-۶۰.

15. Jackson, R.A., (2007), Aristotle on What It Means To Be Happy, Richmond Journal of Philosophy 16. pp 1-8.
16. Kagan, S.(201,7) Culture in sustainable urban development: Practices and policies for spaces of possibility and institutional innovations, City, Culture and Society, Available online 13 October 2017.
17. Macionis, J.J., and V. N.Parrillo(2001) , Cites and Urban Life, prentice Hall, New York.
18. Norton, W. (2000), Cultural Geography: Themes, Concepts, Analyses, Oxford University Press.
19. Park, S.H.(2016), Urban cultural strategies in East Asia, Cities, <http://dx.doi.org/10.1016/j.cities.2016.02.009>.

- برقراری توازن میان نیازهای فرهنگی شهروندان، کارکردهای فرهنگی و عملکرد فرهنگی؛
- انتخاب شهردار متخصص با تحصیلات دانشگاهی در رشته‌های مرتبط با مدیریت شهری، حتماً بومی و آشنا به مسائل و مشکلات شهر قزوین و دارای تجربه در پست‌های اجرایی؛
- یکپارچگی مدیریت شهری، به‌ویژه در مباحث مربوط به فرهنگ شهری از جمله همکاری بین ارشاد اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی؛
- فراهم نمودن زمینه‌های مشارکت شهروندان در تمامی طرح‌های توسعه شهری، به‌ویژه طرح‌های فرهنگی و مبلمان شهری قزوین در راستای عملی نمودن برنامه‌ریزی از پایین به بالا؛
- تقسیم‌بندی منطقی بودجه مدیریت شهری از طریق اولویت‌بندی نیازهای شهروندان در بخش‌های کالبدی-عمرانی، اجتماعی-فرهنگی و مالی-اقتصادی؛
- برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های تخصصی آشنایی با فرهنگ و توسعه فرهنگی برای شهروندان و مدیران شهری؛
- در نظر گرفتن پیوست فرهنگی برای تمامی طرح‌های شهری قزوین متناسب با فرهنگ بومی شهر قزوین.

فهرست منابع و مراجع

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۹)، آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی محیطی در جنوب شرق ایران، انتشارات اطلاعات، تهران.
۲. ابراهیم‌زاده، عیسی و عبداللہ آفاسی‌زاده (۱۳۸۸)، «تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT»، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره اول.
۳. ابراهیم‌زاده، عیسی؛ شمس‌الله کاظمی‌زاد و محمد اسکندری ثانی (۱۳۹۰)، «برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه گردشگری، با تأکید بر گردشگری مذهبی (مطالعه موردی: شهر قم)»، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۷۶، صص ۱۱۵-۱۴۱.
۴. بحری مقدم، عباس و شهرام یوسفی‌فر (۱۳۹۲)، «عوامل اجتماعی-فرهنگی در شکل‌گیری محله در شهر ایرانی-اسلامی و کارکردهای آن»، نشریه تاریخ و تمدن اسلامی، دوره ۹، شماره ۱۷، صص ۱۰۱-۱۱۶.
۵. بشیریه، حسین (۱۳۷۹) نظریه‌های فرهنگی در قرن بیستم، مؤسسه فرهنگی آینده پویان، تهران.
۶. پوراحمد، احمد؛ علی حسینی؛ حسن اروجی و محمدعلیزاده (۱۳۹۲)، «اولویت‌سنجش راهبردهای توسعه گردشگری فرهنگی در منطقه الموت قزوین»، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۵، شماره ۳، صص ۱۷-۱.
۷. پوراحمد، احمد؛ کرامت‌الله زبیری؛ مهدی قرخلو و مهدی وفایی‌فرد (۱۳۹۵)، «ارائه الگوی نوسازی بافت تاریخی بیرجند با رویکرد ایرانی-اسلامی»، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی-اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۵، صص ۴۳-۵۶.